

KURZ

PRO RODIČE DĚTÍ

SE SLUCHOVÝM

POSTIŽENÍM

Radka Horáková a Lenka Vrbecká Doležalová

Obsah:

- 1. Diagnostika sluchového postižení**
- 2. Komplexní péče o dítě se sluchovou vadou**
- 3. Možnosti kompenzace sluchové vady u dětí**
- 4. Hodnocení sluchového vnímání dítěte**
- 5. Raná komunikace s dítětem se sluchovým postižením**
- 6. Komunikační strategie vhodné při práci s knihou**
- 7. Zážitkový deník jako jedna z cest ke čtení**
- 8. Já rodič a moje dítě se sluchovou vadou**

Úvod

Vážení rodiče,
do rukou se Vám dostává příručka, která byla vytvořena jako součást kurzu českého znakového jazyka organizovaného Tichým světem. Informace zde uvedené by Vám měly pomoci zorientovat se v oblasti péče o dítě se sluchovým postižením. Text jsme rozdělily do osmi kapitol, které Vás provedou problematikou diagnostiky sluchového postižení, přidělením kompenzačních pomůcek, ranou komunikací s dítětem a možnostmi rozvoje jeho čtenářské gramotnosti. Za každou kapitolou jsou doplněné další zdroje a odkazy k danému tématu, které můžete využít. Těšíme se s Vámi v kurzu na viděnou, rády Vám zodpovíme Vaše případné dotazy.

Lenka Vrbecká Doležalová a Radka Horáková

Autorky:

PhDr. Lenka Vrbecká Doležalová, Ph.D. - PdF MU Brno, SPC pro sluchově postižené Gellnerka Brno

PhDr. Radka Horáková, Ph.D. - PdF MU Brno, Audio Fon Centr, s.r.o. Brno

1

Diagnostika sluchového postižení

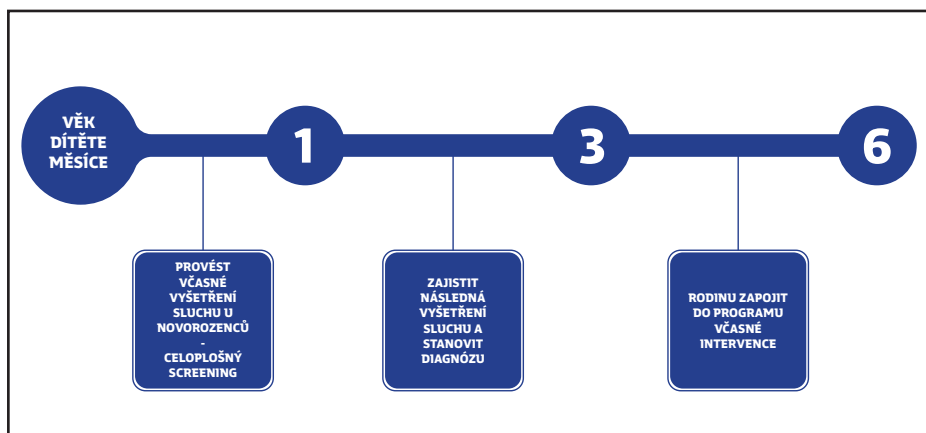
Sluchovou vadu lze u dítěte díky současným vyšetřovacím metodám odhalit a prokázat již ve velmi raném věku. Proces vyšetření sluchu u novorozenců probíhá prakticky ve všech porodnicích ČR a je definován Metodickým pokynem provádění screeningu sluchu u novorozenců (Věstník MZ ČR, částka 14, 2021). Vyšetřením **OAE** lze změřit výbavnost otoakustických emisí vláskových buněk ve vnitřním uchu. Jedná se o neinvazivní vyšetření, které provádí dětská nebo audiologická sestra během toho, kdy dítě spí. Děti, u kterých byly v porodnici naměřeny výbavné otoakustické emise, jsou vyřazeny z dalšího algoritmu screeningu a jsou dále sledovány ošetřujícím **pediatrem**.

V případě, že při měření v porodnici nejsou u dítěte emise výbavné, je zajištěn druhý stupeň screeningu ve 3. - 6. týdnu věku. Tyto děti jsou otoskopicky vyšetřeny **ORL lékařem**, který za využití ušního zrcátka pohledem zhodnotí zevní část ucha a bubínek a následně opakovaně provede vyšetření pomocí OAE. Pokud jsou emise opět nevýbavné, následuje vyšetření na spádovém ORL/foniatrickém oddělení, kde je zajištěna objektivní zkouška sluchu v podobě vyšetřovací metody **BERA**. Jedná se o neinvazivní vyšetření elektrických potenciálů sluchové dráhy až po mozkový kmen. BERA vyšetření je prováděno buď v přirozeném spánku dítěte, nebo v celkové anestezii. Záleží na věku dítěte nebo možnostech daného foniatrického/pedaudiologického pracoviště.

POZOR: Zmínili jsme si, že vyšetřením OAE lze zachytit sluchovou vadu již ve velmi raném věku. Existují ovšem i situace, kdy uvedené vyšetření přítomnost sluchové vady neodhalí. Otoakustické emise vyjdou v porodnici jako výbavné, ale u dítěte dojde ke vzniku nebo progresi sluchové vady až v průběhu prvních měsíců či let života. Proto je nutné sledovat stav sluchu u dětí průběžně. Doporučuje se při jakékoliv pochybnosti týkající se opoždění v jazykovém vývoji dítěte situaci konzultovat s pediatrem a příp. požádat o kontrolní vyšetření sluchu. Cílené vyšetření sluchu je pak zajištěno až při screeningu sluchu v pěti letech.

Jak by měl vypadat ideální postup při vyšetření sluch u dětí?

CO NÁSLEDUJE, JE-LI U VAŠEHO DÍTĚTE POTVRZENA SLUCHOVÁ VADA?

V případě potvrzení sluchové vady u dítěte jsou zvažovány další možnosti a postupy péče vedoucí ke zprostředkování akustického vjemu. To znamená, že se prostřednictvím **sluchadel nebo kochleárních implantátů zajistí kvalitní poslech obecných zvuků a mluvené řeči**. To má pro vývoj sluchových center mozku a sluchově podmíněných asociačních drah zcela zásadní význam. Aby se centra sluchu mohla vyvíjet, potřebují podle nejnovějších otoneurologických výzkumů trvalý přístup k jasnému a úplnému zvuku (Spencer, Marschark, 2010; Harrison in Seewald & Tharpe, 2011, aj.). Tím se má na mysli, že dítě nosí sluchadla nebo kochleární implantáty **po celý den, nejlépe po celou dobu bdělosti**. Dítě tak má možnost bezděčně vnímat zvuky ve svém bezprostředním okolí a postupně se je učí „slyšet“ a reagovat na ně.

**“Slyšíme
mozkem,
ne ušima...”**

Použité zdroje:

HORÁKOVÁ, R. (2017). Sluchové vnímání dětí raného věku s postižením sluchu: funkční hodnocení. Brno: Masarykova univerzita.

MADELL, J., FLEXER, C., ed., (2019). Pediatric Audiology: Diagnosis , Technology, and Management. New York: Thieme.

SEEWALD, R., THARPE, A. M. (2011). Comprehensive handbook of pediatric audiology. San Diego: Plural Publishing, Inc.

SPENCER, P., E., MARSCHARK, M. (2010). Evidence - based practice in education deaf and hard of hearing students. Oxford Universtiy Press.

Věstník MZČR 14/2021 - https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/2021/12/Vestnik-MZ_14-2021.pdf

Další doporučené zdroje:

Informace ke screeningu sluchu u novorozenců a u dětí ve věku pěti let:

<https://www.otorinolaryngologie.cz/screening-sluchu>

Těžká oboustranná nedoslýchavost u dítěte s výbavnými otoakustickými emisemi:

<https://www.pediatricpropraxi.cz/pdfs/ped/2015/02/13.pdf>

Porucha sluchu v dětském věku – poznámky pro pediatra

<https://www.pediatricpropraxi.cz/pdfs/ped/2002/06/04.pdf>

Vyšetřování sluchu u nejmenších dětí v ambulanci dětského lékaře

<https://www.pediatricprop>

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

2

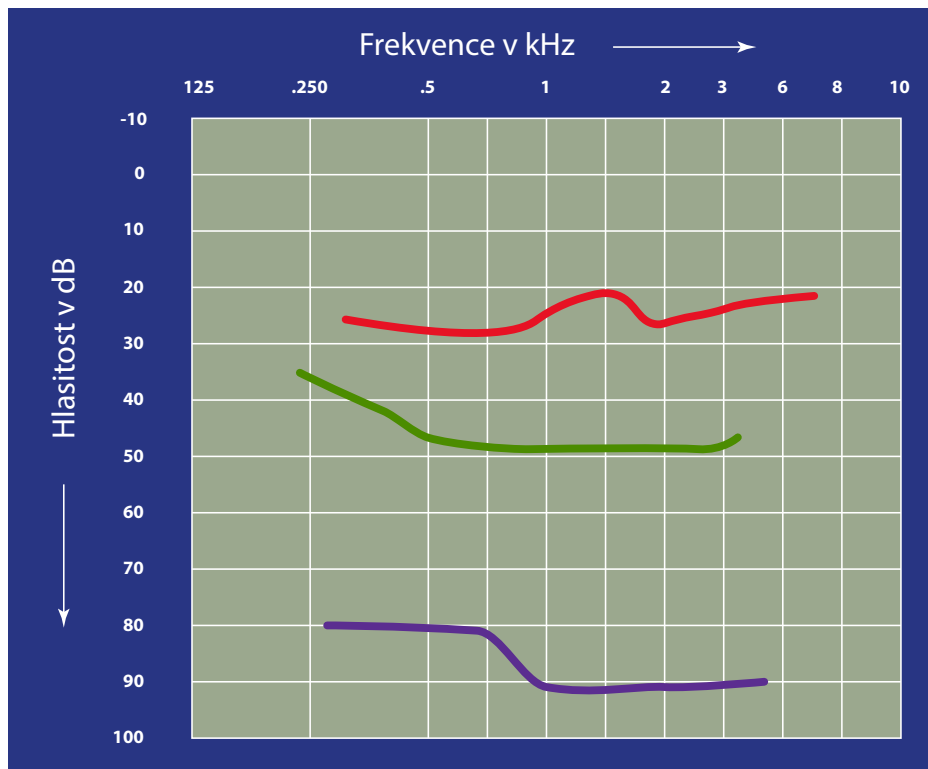
Komplexní péče o dítě se sluchovou vadou

Na příslušném foniatrlickém/pedaudiologickém pracovišti by měl **lékař/ biomedicínský inženýr**, ideálně ve spolupráci s **audiologickou sestrou a s logopedem**, zajistit komplexní péči v podobě pravidelných kontrol, během kterých dochází zejména k:

- **ověření prahu sluchu,**
- **nastavování příslušné kompenzační pomůcky (sluchadel nebo KI),**
- **měření přínosu sluchadel nebo KI.**

Zhodnotit efekt příslušné kompenzační pomůcky a její **přínos v oblasti vnímání mluvené řeči** lze zejména u malých dětí poměrně obtížně. Obvykle se spoléháme na **pozorování** dítěte a jiné **behaviorální metody**. Jednou ze zásadních vyšetřovacích metod je **VRA** (vizuálně podmíněná audiometrie). Tato metoda je založena na vytvoření podmíněné reakce na základě propojení zrakové a sluchové stimulace. Principem metody je podpora spolupráce dítěte pomocí „odměny“ vizuálními efekty, např. na obrazovce počítače, příp. pohybem hračky. Cílem vyšetření je zjistit, jaká je nejnižší intenzita zvuku, která u dítěte vyvolá zaznamatelnou reakci. Takové vyšetření může absolvovat dítě **již přibližně od 6. měsíce věku až do předškolního věku**. Behaviorální metodu VRA provádí i **poradkyně z rané péče** Tamtam, které tak přináší klíčové informace o hodnocení sluchového vnímání dítěte.

Ukázka záznamu křivek ze subjektivního vyšetření sluchu u dítěte za využití metody VRA
Zdroj: Archiv autorek

Komentář k výsledkům měření sluchu za využití metody VRA

Modrá křivka – ukázka naměřeného prahu sluchu, který odpovídá těžké vadě sluchu (80-90dB HL).

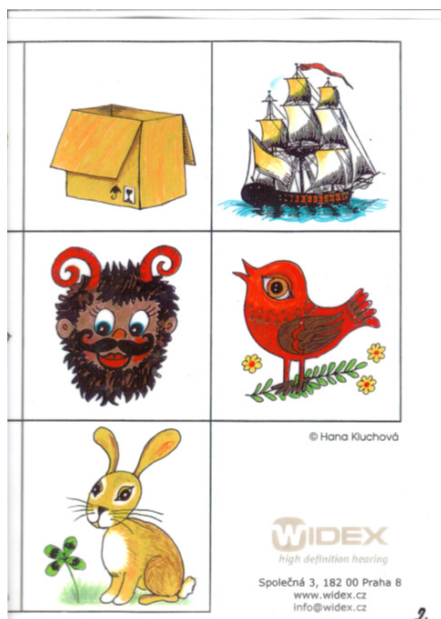
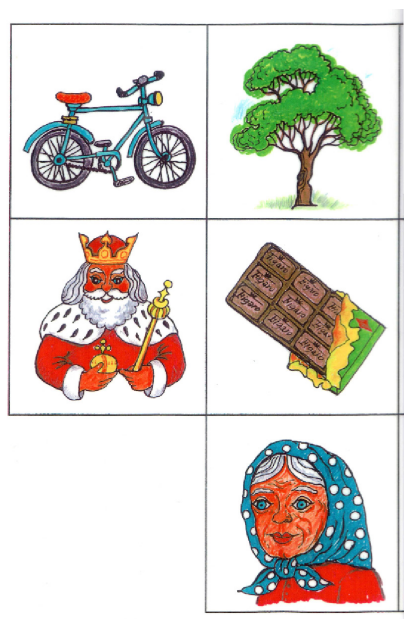
Zelená křivka – ukázka naměřené ziskové křivky se sluchadly, které mohou korigovat těžkou sluchovou vadu (80-90dB HL). Zisk se sluchadly se pohybuje na úrovni 45dB HL, což odpovídá intenzitě mluvené řeči.

Červená křivka – ukázka naměřené ziskové křivky s kochleárními implantáty, které mohou korigovat těžkou sluchovou vadu (80-90dB HL). Zisková křivka s KI se pohybuje na úrovni 25dB HL, což odpovídá slyšení i velmi tichých zvuků.

Jednou z dalších možností ověření přínosu kompenzační pomůcky je **test Lingových hlásek**, který spočívá v kontrole vnímání a rozlišování zvuků řeči (hlásek). Dítě je vyzváno, aby identifikovalo hlásky A, U, I, S, Š, M přiřazením k příslušným obrázkům či předmětům, příp. zopakováním dané hlásky. Uvedené hlásky odpovídají tzv. řečovým frekvencím, které se pohybují v rozsahu od 500 - 2000Hz, resp. 4000Hz.

Tento krátký test si můžete s dětmi provést i v domácím prostředí a měl by se stát běžnou součástí kontroly jejich sluchového vnímání. Zde naleznete tip na výrobu vlastních obrázků či pomůcek k realizaci testu: <https://prosluchacky.cz/vyroba-pomucek/lingovy-zvuky/>.

Kromě výše zmíněné behaviorální metody VRA, která je vhodná u dětí velmi nízkého věku, lze přibližně od třetího roku věku využít i percepčního testu. Ten spočívá v hodnocení rozumění řeči. Dítě má za úkol ukázat na určitý obrázek ve chvíli, kdy příslušný pojem uslyší. Např. reaguje na výzvu: „Ukaž, kde je kolo?“, „Ukaž, kde je ptáček?“... Vyšetření probíhá v audiokomoře, vyžaduje tak předchozí nácvik a seznámení dítěte se sestavou slov, která jsou v **percepčním testu** obsažena. Z výsledku testu vyplývá, při jaké intenzitě dítě porozumí všem deseti slovům.

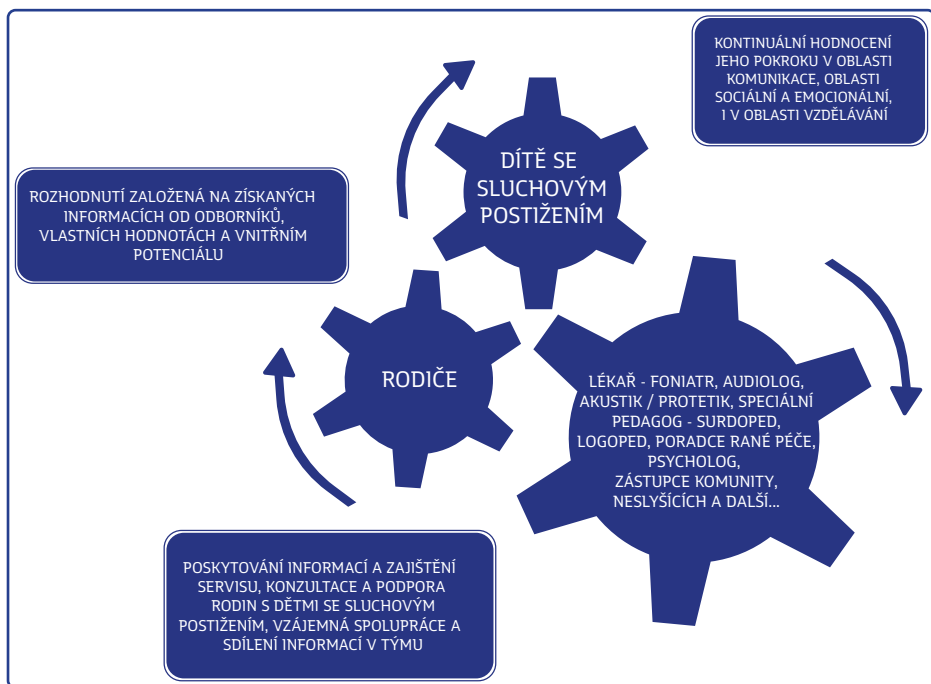

Jak již bylo uvedeno, součástí týmu, který se podílí na péči o dítě se sluchovou vadou, by měl být i poradce **rané péče z Centra pro dětský sluch Tamtam**, příp. **speciální pedagog** (surdoped) ze **speciálně pedagogického centra pro sluchově postižené**.

Obecně platí, že rodiče ve spolupráci s lékaři a dalšími jmenovanými profesionály, kteří jsou v kontaktu s dětmi s postižením sluchu, by měli mapovat pokrok dítěte a sledovat, zda nedochází k případné regresi ve vývoji. Takové hodnocení by mělo probíhat dle potřeby v pravidelných časových intervalech a informace by měly být vzájemně sdíleny.

„...každé sluchové postižení je výsledkem synergie různých vlivů, a proto neexistují dvě děti se stejným sluchovým postižením a tudíž ani dvě děti, kterým by vyhovovaly identické pedagogické postupy.“
(Hudáková, 2018, s. 8)

Proto je třeba věnovat maximální pozornost odlišnostem ve vývoji dítěte, **monitorovat** jeho reakce v různých situacích a prostředích a podle toho zvážit další možnosti péče a volbu **adekvátního komunikačního systému**.

Použité zdroje:

HORÁKOVÁ, R. (2017). Sluchové vnímání dětí raného věku s postižením sluchu: funkční hodnocení. Brno: Masarykova univerzita.

HUDÁKOVÁ, A. a kol. (2018). Výuka českého jazyka pro žáky se sluchovým postižením – čeština jako druhý jazyk. Metodická podpora pro učitele. Praha: NÚV (online)

<https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=83791&view=14026>

Webový portál pro rodiče dětí se sluchovým postižením – rozvíjíme sluchové a řečové dovednosti hrou

<https://prosluchacky.cz/>

Další doporučené zdroje:

Centrum pro dětský sluch Tamtam

<https://www.tamtam.cz/>

Seznam speciálně pedagogických center pro sluchově postižené v ČR

<http://katalogpo.upol.cz/sluchove-postizeni-nebo-oslabeni-sluchoveho-vnimani/6-uzitecne-odkazy/6-1-seznam-specialnepedagogickych-center-v-cr/>

Zkušenosti rodičů dětí se sluchovým postižením od zjištění sluchové vady až po její přijetí

<https://hovoryozdravi.cz/sluchova-vada-u-deti/zkusenosti/uvod/>

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

3

Možnosti kompenzace sluchové vady u dětí

Je zřejmé, že vývoj technologií, které zprostředkovávají poslech zvuků a řeči lidem se sluchovým postižením, je velmi rychlý a nezádržitelný... „Mnohé děti se sluchovým postižením využívají kompenzační pomůcky, které zásadním způsobem mění jejich biologické předpoklady k využívání sluchu...“ (Hudáková, 2018, s. 7–8). V této souvislosti je třeba si uvědomit skutečnost, na kterou upozorňují Marschark a Spencerová (2006, s. 17), že rozvoj mluveného jazyka u neslyšících dětí je dnes reálnější, než kdy dříve. Dle citovaných autorů jsme na prahu něčeho, co se jeví jako neomezené možnosti.

Na výběru konkrétní kompenzační pomůcky se podílí **lékař-foniatr**, který podle požadavků, možností a individuálních nároků konkrétního jedince navrhne optimální variantu. Zejména u malých dětí vyžaduje tento proces velmi zodpovědný přístup a bohaté zkušenosti ze strany odborníků v této oblasti. Jako první možnost se vždy nabízí sluchadla, která se mohou využívat pro kompenzaci lehkých až těžkých sluchových vad. Velmi zjednodušeně řečeno představuje sluchadlo miniaturní zesilovač zvuku, jehož funkcí je příjem zvuku mikrofonom, zesílení a úprava zvukového signálu podle konkrétní sluchové ztráty a následné vyslání zvuku do zvukovodu.

Při samotném nastavování sluchadla je hlavním cílem dosáhnout toho, aby byl sluchadlem zesílený signál pro jeho uživatele přínosem. Signál by měl být frekvenčně upraven tak, aby vyrovnal ztráty sluchu konkrétního uživatele sluchadla (Havlík, 2007). Pokud to ztráta sluchu daného jedince vyžaduje, vysoké frekvence se zesilují více než hluboké, hluboké frekvence se naopak potlačí apod. Sluchadlo musí být dokonale přizpůsobeno tak, aby bylo schopno zesílit zvukový signál o určitou hodnotu, ale jeho zesílení nesmí překročit hladinu nepříjemného poslechu. Jedním ze základních předpokladů úspěšného užívání sluchadel je **binaurální korekce**, tzn. že člověk se sluchovým postižením nosí sluchadla na obou uších.

Dítě s SP
Zdroj: Archiv autorek

U dětí, u nichž ani vysoce výkonná sluchadla neumožňují recepci a rozvoj mluvené řeči a jejichž zbytky sluchu jsou prakticky nevyužitelné, je indikována kochleární implantace. **Kochleární implantát** představuje nitroušní elektronickou smyslovou náhradu, která obchází nefunkční vnitřní ucho.

Za určitých okolností, jako je např. příliš velký okolní hluk, nebo když se dítě nachází ve větší vzdálenosti od mluvčího, příp. se nachází v místnosti se špatnou akustikou, ani sluchadla či **kochleární implantáty** nemusí umožnit pohodlný poslech a jejich uživatelé čelí překážkám v porozumění. V takovém případě se nabízí prostor pro užití **bezdrátové technologie** (např. FM technologie nebo digitální technologie), která pomáhá lépe vnímat signál řeči na pozadí šumu (Horáková, Gábová, 2021).

POZOR: V souvislosti s výše uvedenými informacemi bychom měli mít stále na paměti, že pomůcky sice usnadňují život dítěti i dospělému se sluchovou vadou, ale tento stav „nevyléčí“ a ne vždy zaručí plné porozumění mluvené řeči. Nejen proto bychom měli s dítětem využívat i vizuálně motorické systémy komunikace v podobě znakového jazyka, aby bylo možné se plnohodnotně dorozumět v případě nefunkční kompenzační pomůcky.

Systematická rehabilitace za využití kompenzačních pomůcek spočívá v postupném cíleném rozvíjení sluchového vnímání, které vede k porozumění a produkci řeči. Rehabilitační postupy zpravidla kopírují fáze vývoje sluchové percepce, kterými jsou:

- 1) detekce zvuku - zjištění přítomnosti zvuku a reakce na něj,
- 2) diskriminace zvuku - vnímání rozdílů ve zvucích, rozlišení dvou a více zvuků,
- 3) identifikace zvuku - určování zdroje zvuku, spojování předmětů se zvuky,
- 4) porozumění - chápání významu zvuku/sdělení a adekvátní reakce.

Použité zdroje:

- HAVLÍK, R. (2007). Sluchadlová propedeutika. Brno: Mikadapress.
- HORÁKOVÁ, R., GÁBOVÁ, K. (2021). Bezdrátová technologie u dětí s vadou sluchu: „Kde se dá koupit to špiónské ucho?“. Olomouc: UPOL (online) <https://hovoryozdravi.cz/wp-content/uploads/2021/04/Metodika-Spionske-ucho-21.4-low-res.pdf>
- HUDÁKOVÁ, A. a kol. (2018). Výuka českého jazyka pro žáky se sluchovým postižením – čeština jako druhý jazyk. Metodická podpora pro učitele. Praha: NÚV (online) <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=83791&view=14026>
- MARSCHARK, M., SPENCER, P. ed. (2006). Advances in the spoken language development of deaf and hard of hearing children. New York: Oxford University Press.

Další doporučené zdroje:

- GRZNÁROVÁ, N. (2020). Specifika práce logopeda s dětmi s těžkým sluchovým postižením a s dětmi s kochleárním implantátem. (online) <https://casopis.aklcr.cz/pdfs/lkl/2020/02/08.pdf>
- JUNGWIRTHOVÁ, I. (2015). Komunikace s malým dítětem se sluchovým postižením. (online) <https://www.idetskysluch.cz/pece-o-dite/komunikace/komunikace-s-malym-ditetem-se-sluchovym-postizenim-32/>
- Tipy na webové stránky nebo aplikace, které mohou v domácím prostředí sloužit pro nácvik reakce na zvuky/tóny před vyšetřením VRA nebo audiometrie hrou: <http://onlinetonegenerator.com/>
- Pro Android – Pro Audio Tone Generator – ke stažení zdarma přes Google Play: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.dutchmatic.patone>
- Pro iPad: <https://itunes.apple.com/us/app/audio-tone-generator-for-ipad/id658773863?mt=8>

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

4

Hodnocení sluchového vnímání dítěte

Rodiče a další pečující osoby hrají klíčovou roli při hodnocení sluchového vnímání u dítěte se sluchovou vadou. Sledujte níže uvedené oblasti:

Reakce na zvuky: Sledujte, jak dítě reaguje na různé zvuky ve svém okolí. Zda otáčí hlavu ke zdroji zvuku, reaguje na hlasité zvuky nebo jiné zvukové podněty z bezprostředního okolí.

Reakce na mluvenou řeč: Pozorujte, zda dítě reaguje na oslovení jménem, jak reaguje na mluvenou řeč či náhlou změnu melodie a intonaci ve vašem mluveném projevu. Navazuje s vámi oční kontakt?

Jazykový vývoj dítěte: Sledujte, jak se vyvíjí jazykové dovednosti vašeho dítěte. Pozorujte, zda navazuje oční kontakt, má zájem komunikovat, užívá přirozená gesta, žvatlá a má zájem různé zvuky a mluvenou řeč napodobovat.

Sociální interakce: Sledujte, jak dítě komunikuje s ostatními a jestli má zájem o kontakt se svým okolím. Jak se dorozumívá s jinými lidmi? Obrací se často na vás jako na prostředníka v komunikaci nebo si najde způsob, jak si danou komunikační situaci vyřešit samo?

Problémy se sluchem v rodině: Přítomnost sluchového postižení u jiných rodinných příslušníků či v širší rodině může napovědět o charakteru sluchové vady u vašeho dítěte. Pokud se sluchová vada u vašeho dítěte objevila v rodině poprvé, konzultujte s ošetřujícím lékařem (foniatrem) možnost genetického vyšetření. Některé sluchové vady nemusí být konstantní, to znamená, že se sluch může zhoršovat i v průběhu vývoje dítěte. Informace o typu a stupni sluchového postižení u vašeho dítěte pomáhají vyhodnotit, jaká je úroveň jeho sluchového vnímání a jaké komunikační strategie je vhodné dále využívat.

Dítě s SP
Zdroj: Archiv autorek

Konkrétní tipy a strategie, které mohou rodičům pomoci při hodnocení jazykového vývoje u svého dítěte se sluchovým postižením:

Pozorujte reakce na zvuky a mluvenou řeč: Sledujte, jak dítě reaguje na různé zvuky ve svém okolí a jak komunikuje s vámi nebo s ostatními členy rodiny. Pozorujte, jestli dítě reaguje na hlasité i tiché zvuky, oslovování jménem nebo na mluvenou řeč.

Komunikujte s dítětem z různých vzdáleností: Zavolejte na dítě zezadu, z vedlejší místnosti, abyste zjistili, jestli rozumí řeči i na větší vzdálenost. Můžete to provádět v domácím prostředí nebo venku. Požádejte o spolupráci i jiné členy rodiny, aby dítě během této aktivity pozorovali, příp. jeho reakci zaznamenali na kameru.

Sledujte reakce dítě na hudbu a zpěv: vystavujte dítě různým poslechovým situacím, pouštějte hudbu, zpívejte dítěti. Na poslech reprodukované hudby může dítě reagovat houpavými pohyby, ale i odmítavým postojem (sundáváním sluchadel či procesoru kochleárního implantátu), je třeba na to upozornit příslušného odborníka nastavujícího příslušnou kompenzační pomůcku.

Sledujte narůstající slovní zásobu a výrazy: Průběžně monitorujte, jaké slova a fráze vaše dítě používá. Sledujte jeho slovní zásobu a hodnotte, zda se jeho komunikační dovednosti postupně rozvíjejí. Poznámky si запиšte, vytvořte si tabulku slov (citoslovci), kterým Vaše dítě rozumí a které aktivně vyslovuje. Stejně tak sledujte, zdali užívá gesta nebo znaky, a zapisujte si je.

Hodnoťte vývoj gramatiky a struktury vět: Sledujte, jak se dítě vyjadřuje a zda postupně zlepšuje své schopnosti používat gramatické struktury a složitější věty, nebo stále opakuje stejnou výpověď a neposunuje se vpřed. Snažte se používat jednoduché a jasně srozumitelné věty, abyste usnadnili porozumění dítěti. Také můžete používat gesta, obrázky nebo ukazovat na objekty/předměty, abyste podpořili komunikaci. (Více v další lekci.)

Podporujte komunikaci a zájem o řeč: Podporujte aktivní komunikaci s dítětem a povzbuzujte ho, aby se účastnilo rozhovorů a zapojovalo se do různých komunikačních situací. Mluvte s dítětem pomalejším tempem, komentujte jednoduše co dělá, povzbuzujte ho k odpovědím v různé podobě (může reagovat úsměvem, zvukem, gestem, znakem...).

Spolupracujte s logopedem a odborníky: Pravidelně sledujte pokroky dítěte v jeho jazykovém vývoji a zaznamenávejte změny a jakékoliv postřehy. Rodiče znají své dítě nejlépe a i když odborník provádí komplexní hodnocení za využití různých diagnostických nástrojů, informace od rodičů a pečujících osob jsou klíčové. Na základě zjištění pak může logoped či poradce rané péče poskytnout vhodné rady a doporučení, či přizpůsobit terapii.

	Děti do 3 let	Děti do 3 - 5 let	Děti do 6 let
Subjektivní nástroje hodnocení	• Behaviorální metody- VRA, vizuálně posílená audiometrie • Pozorování dítěte • Zpětná vazba od rodičů - rozhovor, video z domácího prostředí • Test Lingových hlásek • Vývojové škály Cochlear • Rodičovské dotazníky • IT MAIS, LittlEARS, NAMES	• Behaviorální metody- VRA • Pozorování dítěte • Zpětná vazba od pedagogů • Test Lingových hlásek • Percepční test • Nottinghamská škála • Jazykové testy v českém jazyce, obvykle se jedná o nestandardizované testy	• Pozorování dítěte • Zpětná vazba od dítěte samotného • Zpětná vazba od rodičů • Zpětná vazba od pedagogů • Tónová audiometrie • Slovní audiometrie • Jazykové testy- limitováno nabídkou v českém jazyce obvykle se jedná o nestandardizované testy

Nástroje pro hodnocení sluchového vnímání a přínosu kompenzační pomůcek u dětí se sluchovým postižením (Horáková, 2017, upraveno)

Použité zdroje:

HORÁKOVÁ, R. (2017). Sluchové vnímání dětí raného věku s postižením sluchu: funkční hodnocení. Brno: Masarykova univerzita.

Další doporučené zdroje:

EASTABROOKS, W. et al. (2016). Auditory-Verbal Therapy For Young Children with Hearing Loss and Their Families, and the Practitioners Who Guide Them. Plural Publishing.with Hearing Loss and Their Families, and the Practitioners Who Guide

<https://www.avuk.org/what-is-auditory-verbal-therapy>

<https://listenandtalk.org/blog/>

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

5

Raná komunikace s dítětem se sluchovým postižením

Mnoho rodičů se v prvních měsících života dítěte, u kterého bylo zjištěno, že má sluchové postižení, zabývá tím, jak s dítětem budou komunikovat. V závislosti na ztrátě sluchu, jejíž rozsah zpravidla ve většině případech s jistotou neznají, přistupujeme zpočátku k navázání kontaktu a komunikace s dítětem **vizuální cestou a s využitím hmatu**.

Sledujte níže uvedené oblasti:

- 1) S dítětem se Vám daří **navázat oční kontakt**. Dítě sleduje Váš obličej. Např. obličej táty ho zaujme nejdéle. (Ptáte se proč? Možná má výrazné obočí, výraznou mimiku.)
- 2) Dítě **fixuje** svůj **pohled na hračku**. Zajímejte se o to, o jaké hračky se jedná.
- 3) Dítě pozoruje hračku a upírá přitom **střídavě i pohled na Vás**.
- 4) Při pohledu na dítě vidíte, že se na Vás také dívá. **Čeká na Vaši reakci** /odpověď. V případě, že přijde z Vaší strany reakce, např. úsměv, gesto či podání hračky projevuje radost. Znamená to, že má chuť komunikovat a Vám se společně daří.

Konkrétní tipy a strategie, které mohou rodičům pomoci při navazování kontaktu a k prvním úspěchům v komunikaci s jejich dítětem se sluchovým postižením:

- 1) Dbejte na to, aby Vaše dítě vidělo všechno, co mu chcete sdělit.
- 2) Dotýkejte se jemně různých částí těla dítěte, abyste ho upozornili, že mu chcete něco říct.
- 3) Nezačínejte svůj projev dříve, dokud se na Vás dítě nepodívá. Ukončete svůj projev, jakmile se na Vás dítě přestane dívat.
- 4) Své dítě pozorujte. Pokud se na Vás podívá, reagujte. Usmějte se, ukažte gesto, vyslovte slovo či slovní spojení, ukažte znak. Nebojte se využít výraznější mimiky, než jste zvyklí. Tak se dítě snáze spojí, že když se na Vás dítě podívá, dostane nějakou informaci.
- 5) Využívejte zorné pole dítěte. Předměty mu vsouvejte do zorného pole tak, aby na ně pohodlně vidělo a nemuselo vyvíjet velké úsilí.
- 6) Měňte svou polohu vůči dítěti tak dlouho, dokud si nejste jistí, že dítě může pohodlně vidět na Vás nebo na předměty, se kterými si hraje.
- 7) Pokud dítě sedí v pozici, kdy na Vás nemůže vidět, a vytrvale nereaguje na vaše výzvy, natočte dítě k sobě tak, aby na Vás vidělo.
- 8) Pokud používáte znaky, neustále je opakujte, aby si je dítě dobře zapamatovalo. Stejně tak jako když vyslovujete přirozeně slova, která opakujete, aniž byste si to uvědomovali.
- 9) Opakovaně na předměty ukazujte prstem: ukázat na předmět – artikulovat znak, ukázat na předmět – artikulovat znak.
- 10) Ukazujte znaky poblíž hračky tak, aby dítě vidělo zároveň ruce i předmět, o kterém mu něco říkáte.

Pamatujte na to, že:

Dítě musí vědět, co se s ním děje. **Vysvětľujte.** Vždy na začátku nějaké činnosti dítěti řekněte, co bude následovat.

Dbejte na to, aby vše probíhalo **v klidné atmosféře**. Do ničeho dítě nenuťte.

Nezapomeňte neustále svému dítěti říkat, že ho máte rádi. Výrazně ale projevujte i negativní emoce.

Upozorňujte dítě na zvuky a popisujte je. Spojte je vždy, pokud je to možné, s tím, co zvuk vydalo – opakovaným vydáním zvuku a poukázáním na daný předmět/osobu/zvíře.

Seznamujte dítě s **hmatovými vjemy, vibracemi**. Celá řada zvuků je i „cítit“.

Použité zdroje:

HRONOVÁ, A. MOTEJZÍKOVÁ, J. (2002). Raná komunikace mezi matkou a dítětem. Neslyšící matka se svým sluchově postiženým dítětem. Slyšící matka se svým slyšícím dítětem. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených.

Další doporučené zdroje:

HORNÁKOVÁ, K., KAPALKOVÁ, S., & MIKULAJOVÁ, M. (2009). Jak mluvit s dětmi: od narození do tří let. Praha: Portál.

<https://prosluchacky.cz/>

Materiály k rozvoji komunikačních schopností dítěte se sluchovým postižením v raném věku - LittleEARS® Diary Activities, LittleEARS® Diary Activities – Handbook – obojí lze stáhnout ve slovenštině na: <https://www.medel.com/support/rehabilitation/rehabilitation-downloads>

[illegible]

[illegible]

Komunikační strategie vhodné při práci s knihou

Obrázky, leporela, knihy či deníky představují jedny z nejdůležitějších a nejzajímavějších nástrojů / prostředků, pomocí kterých se daří s dětmi navázat kontakt a rozvíjet jejich komunikační schopnosti. Mimo jiné se buduje u dětí i jejich gramotnost, kterou budou jednou ve svém životě potřebovat k učení, nejen ve škole, ale v průběhu celého svého života.

Hra s knihami může začít již ve velmi raném věku. Zde naleznete několik základních tipů, jaké knihy pro čas s trávený s Vaším dítětem se sluchovým postižením můžete zvolit.

1. Knihy vhodné pro raný věk

Při čtení dětem v raném věku pamatujte na tyto významné body:

- **blízkost s druhou osobou,**
- **výraz tváře,**
- **užívání gest,**
- **poutavost hlasu,**
- **možnost cítit výdechový proud a vibraci hlasu.**

To je během prvních měsíců života to nejdůležitější! Významu slov ještě nerozumí. Projevy dítěte – zvuky či gesta, která používá, po něm opakujte.

Pro novorozence a kojence doporučujeme:

- obrázky s kresbou obličeje,
- obrázky s **černobílými kontrastními vzory**,
- rytmické knížky, básničky, písničky,
- **leporela** – se zvuky, se speciálně upraveným povrchem (zajímavé pro hmat dítěte),
- obrázkové knihy **z tvrdého kartonu, textilu** (látkové knihy) nebo **z netoxické gumy**,
- knihy **se zvukovými efekty** (po stlačení určitého místa se ozve zvuk, popř. písnička),
- dotykové a interaktivní knihy (různé formy povrchů, různé otvory) **fotoalbum**,
- **zážitkový deník** (více bude vysvětleno v následující lekci).

Obsah a forma knih:

- jeden obrázek na stránce stačí,
- rohy by měly být zaoblené,
- velikost knih ne moc velká, aby s ní mohlo dítě manipulovat,
- materiál – dítě je bude chtít „ochutnat“, myslete tedy na to, z jakého materiálu kniha je,
- látkové knihy – mají výhodu měkkosti materiálu a možnosti praní.

2. Knihy vhodné pro batolecí věk (12–36 měsíců / 1-3 roky)

Ve věku 12–18 měsíců

Pro toto období platí stejná doporučení jako u dětí do jednoho roku. Začněte postupně volit knihy, které:

- obsahují krátké **dvouslovné až trojslovné věty**,
- obsahují **citoslovce**,
- se zaměřují na **denní rutiny dítěte**,
- obsahují rýmy a písničky,
- si vytvoříte sami – **fotoalbum, zážitkový deník**,
- dítě si v tomto věku uvědomuje spojitost mezi obrázky a reálnými předměty. Obrázek získává stejnou hodnotu jako slovo. Dítě začíná samo nosit knihu a dožadovat se „čtení“.

Pamatujte na to, že dítě v tomto věku u knihy vydrží prozatím cca 2–6 minut. Proto zařazujte aktivity s knihou do denního režimu krátkodobě, ale opakovaně.

Můžete se začít dítěte ptát při sledování obrázku otázkou „**Co je to?**“ a současně ukazovákem na daný obrázek ukázat. Nechte dítěti pár vteřin čas na odpověď. Pokud dítě odpoví, velmi ho chvalte!

Ve věku 18–24 měsíců

- Zařazujte knihy s krátkými jednoduchými příběhy **z každodenního života** na téma oblékání, usínání, návštěva zoo apod.
- Sledujte dítě, zda si začíná knihy **prohlížet už i samo**, bez vaší přítomnosti. Zda otáčí stránky, popisuje obrázky nebo imituje pohyby a slova.
- Prohlízejte si stále **obrázkové knížky s jednoduchými říkadly**. Popisujte děj i vlastními slovy.
- **Rytmické říkanky** – doplňujte pohybem.
- **Zvukové knihy**.
- Prohlízejte si společně **fotografie** – oblíbených věcí, míst, osob.
- Tvořte společně **zážitkový deník**.

Ve věku 24–30 měsíců

- Můžete sáhnout po **knize s hlavní postavou a jednoduchým příběhem** a rozvitějšími větami (ne složitými souvětími).
- Přenášejte činnosti a děje v knize **do reálného života**. (Např. Maminka políbí svou dcerku stejně jako slepička své kuřátko v pohádce.)
- Pracujte s knihami, kde je výrazně napsané jednouché slovo nebo citoslovce (příprava na **globální čtení**).
- Volte knihy s jedním obrázkem na straně a pod ním **s větou o délce jednoho řádku**.
- Nezapomínejte stále na knihy **s říkankami**. (Rytmus pomáhá utvářet spojení mezi slovy.) Zvesela spolu s dítětem **do rytmu tleskejte, dupejte či ťukejte**.
- **Truhličkové knihy** – malé tvrdé knížky v krabičce. Při manipulaci s nimi procvičují děti koordinaci oko – ruka.
- I **knihy bez textu** jsou plné informací a námětů ke komunikaci.

Při hře s knihou se můžete dítěte již ptát, jak se kdo v příběhu jmenuje či jak se co stalo.

Ve věku 30–36 měsíců

Sledujte u svého dítěte, zda:

- si samo prohlíží knihy a komentuje je,
- naslouchá, pozoruje Vás, když mu čtete,
- se zajímá o děj, ptá se,
- se zapojuje do společného čtení s Vámi (ukazuje na obrázky, vrací se v knize apod.).

Přišel čas nabízet dětem knihy s **příběhy s fantazií** nebo **první klasické pohádky**.

Pracujte s:

- zážitkovým deníkem,
- knihami, které se týkají barev, tvarů, zvířátek, počasí, ročních období, dopravních prostředků apod.,
- knihami s rýmujícím se či opakujícím se textem (dítě může dořikávat poslední slovo v rýmu / větě),
- knihami s obrázky a jejich stíny,
- knihami s příběhy, které pomohou při náročných výzvách (noční strachy, chození na nočník apod.),
- knihy o dětech s poruchou sluchu (pomáhají dětem přijmout jejich postižení a nestydět se za něj).

Dítě v tomto věku vydrží při aktivní práci s knihou cca 5–8 min. Čtěte Vašemu dítěti alespoň 20 min denně. Přišel čas na pokládání otázek se slůvkem „proč“. Ptejte se: „**Proč** se něco stalo?“

Kdy, kde a jak číst?

- Vyberte si klidné místo. Můžete si připravit útulný čtecí koutek.
- Užívejte běžně hlasitou řeč.
- Redukujte zvuky v okolí.
- Můžete využít maňásků, loutku, postavičku na špejli.
- Hrát si s knihou si můžete kdekoli a kdykoli (ve vaně, na louce, v čekárně u doktora, v autě, v posteli, při vaření apod.).
- Při četbě a hře s knihou se nebojte hrát si s Vaším hlasem – měňte barvu hlasu, zvuk, rytmus, přízvuk nebo sílu.
- Veršovaný text zkuste zazpívat.
- Pozici volte dle – věku dítěte a dle toho, jak dítě informace přijímá (zda pouze sluchovou cestou, či pomocí odezírání a nebo i znaků – viz komunikační strategie).

3. Knihy vhodné pro předškolní věk (3–6 let)

Velmi důležitou součástí vývoje dítěte v předškolním věku jsou pohádky.

- **Předčítejte** dětem tedy **pohádky každý den**. Předčítejte před spaním, vytvoříte si tak s dítětem rituál a oblíbenou aktivitu, která Vás bude doprovázet až do školního věku dítěte.
- Při výběru knihy se střídejte.
- Zpočátku volte knihy s dobrým koncem.
- Předčítání pohádek zaměňujte za její vyprávění z paměti.
- Po přečtení pohádky si povídejte o obsahu děje.
- Děj pohádky dramatizujte. Vytvořte si maňásky/loutky. Někdy jsou přímo součástí knih. Zapojte další členy rodiny.

Při práci s knihami je vhodné volit např. následující typy otázek či pokynů (dle věku a komunikačních schopností dítěte):

- „Ukaž mi kočičku.“
- „Jakou barvu má ...?“
- „Najdi něco, co je kulaté.“
- „Co je před ...?“
- „Najdi ptáčka, který letí nejvýš.“
- „Co měl udělat kluk, aby nespadl?“
- „Kdo pomohl Sněhurce?“
- „Proč Jeníček s Mařenkou zabloudili v lese?“

Pamatujte na to, že kniha slouží jako výborný nástroj pro aktivní rozvoj jazykových schopností dítěte, gramatiky jazyka a dalších dovedností důležitých před nástupem do školy. Např.:

- Rozlišujte a třídte s dětmi jednotlivé obrázky do různých nadřazených kategorií (ovoce x zelenina, tvrdé x měkké, živé x neživé apod.).
- Počítejte předměty/zvířata/osoby v knize.
- Seznamujte dítě s písmeny. Spojte s prstovou abecedou. Písmena můžete tvořit z různých materiálů.
- Procvičujte předložky – hledáním a ukazováním na obrázek, ale také manipulací např. s figurkami zvířat nebo plastovým autíčkem a domečkem.
- Určujte protiklady.

- Obrázky a hádanky – např. takové, kde je zobrazeno vícero zvířat. Dítě s dospělým či děti mezi sebou navzájem si mohou dávat hádanky, kdy budou hledat konkrétní obrázek zvířete dle zadání.
- Nechte dítě nakreslit ilustraci k přečtené pohádce.
- Nezapomeňte dítěti pokládat otázky v závislosti na jeho schopnostech. Může se jednat například o otázky jako: „Co se ti líbilo? Kdo je hlavní postava? Co bys dělal/a na jeho/jejím místě ty? Co se stalo na konci příběhu?“
- Nechte dítě seskládat děj příběhu – připravte několik rozstříhaných obrázků, které bude mít dítě za úkol podle zobrazeného děje chronologicky seskládat.
- Společně určujte a hledejte jednotlivé části obrázků. Rozpoznávejte společně, co se nachází nahoře, vpravo, uprostřed a podobně.
- Rozeznávejte aktivity, které jsou typické pro jednotlivé části dne, týdne či ročního období.

Při práci s knihou (obrázky, pracovními listy nebo deníky) s dětmi se sluchovým postižením, kterou podporujeme užitím znaků z českého znakového jazyka, je vhodné následovat tato doporučení:

1. **Užívejte znaky**, zvyšujete tak dítěti schopnost porozumění.
2. Umožněte dítěti současně sledovat znakový jazyk či odezírání verbálního projevu i text a obrázky v knize. **Oběma jazykům věnujte stejnou pozornost.**
3. Při vyprávění příběhu můžete **přidat více doplňujících informací** k obrázkům s popisem krátkých vět či obecně k jakémukoliv textu v knize tak, aby dítě obsahu co nejvíce porozumělo. Tyto informace můžete sami odvodit z textu nebo si je můžete domyslet.
4. **Čtěte stejný text opakovaně**, neboť při prvních čtení se dítě v knize více zaměří na jednotlivé znaky a obrázky a až při opětovném čtení se více zaměřuje na děj a psaný text.
5. Při prohlížení knihy **následujte zájem dítěte** a uzpůsobte úroveň četby úrovni jeho komunikační schopnosti. Pokud si tedy chce dítě v knize zatím jen prohlížet některé obrázky, je mu to umožněno a další činnost následuje později.

7. **Střídejte tři oblasti znakování** – a to před obličejem dítěte, před knihou, což podpoří interakci s knihou, a před tělem vypravěče, tzn. v běžném prostoru pro znakování. Prodloužíte tak pozornost dítěte.

8. Dostatečně **dramaticky ztvárněte znakování děje** včetně zapojení mimických výrazů. Dítěti to usnadní pochopení obsahu a popis jednotlivých postav.

9. Propojujte postavy v knize **s reálnými zkušenostmi dítěte**.

10. Co dělat, když dítě ztrácí během práce s knihou **pozornost**? Dotkněte se lehce ruky či ramena, nebo posuňte knihu do zorného pole dítěte a zase ji vraťte zpět. Můžete na chvíli zvýšit intenzitu znakování a mimiky. Vhodné určitě není otáčet hlavu dítěte za jeho bradu, neboť snahou je, aby dítě mělo ze čtení příjemné pocity.

11. Udržujte s dítětem **oční kontakt**. Předcházíte tím jeho ztrátě pozornosti. V případě práce ve skupině je nezbytné udržovat oční kontakt od dítěte k dítěti, což navozuje pocit zájmu a začlenění.

12. Pokud má dítě obtíže s porozuměním textu, je vhodné využít **hraní rolí**. Zapojte se jak Vy, tak dítě. Ztvárnění může dopomoci k lepšímu porozumění i k pobavení.

13. V případě několikrát se **opakující stejné fráze** v textu lze stejný znak vyjadřující danou frázi lehce pozměnit, což četbu zpříjemní a zároveň tím může být text upřesněn.

14. Povzbuzujte dítě ke **sdílení** jeho **nápadů** souvisejících s četbou a vytvářejte příjemné prostředí související s knihami a jejich čtením.

15. Podporujte dítě k práci s obrázky, deníky, knihou a vytvářet u něj **pozitivní postoj ke čtení**.

Použité zdroje:

HORŇÁKOVÁ, K., KAPALKOVÁ, S., & MIKULAJOVÁ, M. (2005). Kniha o detskej reči. Bratislava: Slniečko.

HOVORKOVÁ, S., RZYMANOVÁ, M., & TARCSIOVÁ, D. (2017). Máme dieťa s poruchou sluchu 2. Bratislava: Nadácia Pontis.

SCHLEPER, D. R. (1997). Reading to Deaf Children: Learning from Deaf Adults. Washington, DC: Laurent Clerc National Deaf Education Center at Gallaudet University.

Další doporučené zdroje:

SASÍNOVÁ, L. (2022). Práce s knihou u dítěte se sluchovým postižením v raném a předškolním věku. Brno: MU, PdF. Diplomová práce. - V příloze lze najít seznam doporučených knih pro děti dle příslušných věkových kategorií. Pracovní sešity Murat Series – Murat Goes Shopping, Murat Series – Murat Goes on a Picnic – obojí možné stáhnout v českém jazyce na: <https://www.medel.com/support/rehabilitation/rehabilitation-downloads>

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Zážitkový deník jako jedna z cest ke čtení

Rodiče si často pokládají otázku, kdy začít se svými dětmi číst. Čas strávený s dítětem s obrázky, lepopřely, dětskými časopisy a knihami je vždy vhodně zvolenou aktivitou. Podporuje navázání vzájemného kontaktu, vytváří nová témata a upevňuje tak pouto mezi dítětem a pečující osobou. A co víc – rozvíjí komunikační schopnost dítěte a jeho jazykové dovednosti.

Zážitkový deník - CO JE TO?

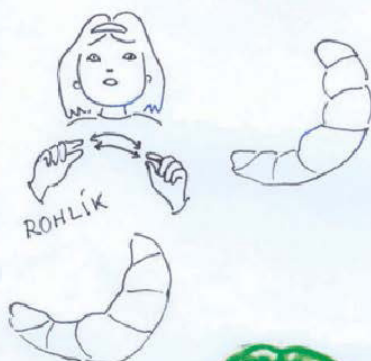
- Kniha, kterou tvoří **rodiče spolu s dítětem**. Je založena na zážitcích, které se odehrávají jak v rámci každodenního života a běžných aktivit, tak v rámci významných událostí. Tvořte deník již **od batolecího věku**.
- Zpravidla je **plný obrázků a fotografií**. Děti mají obrázky rády. Upoutají rychle jejich pozornost, pomáhají jim porozumět tomu, co se děje nebo jak se kdo cítí. Pomocí obrázků můžeme znázornit děj a vytvořit příběh.
- Je to **deník „konkrétního dítěte, konkrétní rodiny“** – jsou zde **jejich fotky**. Dítě se zde poznává, poznává další členy rodiny, kamarády, místa, kde bylo a lépe se mu o tom zpětně povídá (ať již v mluvené řeči či ve znakovém jazyce).
- Umožňuje **navázat kontakt s dítětem**. Přes deník dítě snáze navazuje kontakt s novým člověkem. Někdy se i rádo dělí o zážitky v deníku a samo aktivně přináší deník ukázat. U těch osob, které nejsou zvyklé každodenně s dítětem komunikovat, může deník pomoci pochopit jim díky fotografiím a obrázkům tom, co jim dítě sděluje.

- Obsahuje **text** – i když často stručný – ve formě **slov či krátkých vět**, vede děti se sluchovým postižením k vnímání psané podoby jazyka. Děti si tak uvědomují, že slova nebo znaky je možné zapsat písmeny do slov a vět. Vrací se k nim a učí se tak s psaným textem pracovat a postupně číst (s porozuměním).
- Můžete jej použít pro navázání hovoru o něčem, **co se teď bezprostředně neděje**. Můžete se tak vrátit **do minulosti** a vyvolávat v dětech emoce, popř. je připomenout, které by si bez deníku těžko vybavilo.
- Díky obrázků, a zážitků z minulosti můžete s dětmi hovořit **i o budoucnosti**. Ukázáním na obrázek či fotografii, kde je např. dítě na kolotoči před rokem během poutě, můžete říct: „Zítřka začíná pout. Zase půjdeme na kolotoče.“

SOBOTA 15.11.2008

MAĀMA, TĀTA A JĀ JSME JEĻI AUTĒM NAKUPOVĀT DO ALBERTA

Co by nemělo v zážitkovém deníku chybět a jak deník tvořit?

Kojenecký a batolecí věk

- Osoby, věci či činnosti, které zaznamenáváme, musí být **co nejvíce reálné**. Zde se určitě hodí **fotografie**.
- Nemusí se jednat o jeden deník o velkém počtu stran, ale můžete postupně tvořit i několik deníků, kratších a tematicky zaměřených.
- Do deníku dejte fotky rodinných příslušníků, popř. další blízké osoby, se kterými se dítě běžně setkává – „teta“ z rané péče, paní doktorka, paní logopedka, chůva apod. a pod fotografií vždy napsat jejich jméno.
- Zaznamenejte **každodenní aktivity dítěte** – každá stránka jedna fotka a jedna krátká věta. Např. Ema papá. Ema si hraje. Ema čte.
- Do deníku nalepte fotografie či obrázky předmětů, se kterými se dítě každodenně setkává nebo si s nimi hraje. Můžete prostřednictvím fotografií nacvičovat každodenní činnosti – např. Pojď papat. Půjdeme se koupat. Zavři dveře.
- Děti bude určitě bavit tvorba knížky na téma: **Co už umím**. Může to být formou leporela, kde budou umístěné fotografie dítěte při činnostech, které umí samo a pod fotografií vždy krátká věta popisující danou situaci. Např. Čistím si zuby. Češu se hřebenem. Oblékám si tričko.

Předškolní věk

- Nově, resp. ve větší míře se může v denících objevovat **vlastní kresba** – ať již kresba rodiče, tak kresba dítěte.
- Dítě si pamatuje, co nakreslilo, a když se k obrázkům vrací, popisuje je a rozvíjí se tak jeho **fantazie a představivost**.
- Zaznamenávejte každodenní **rituály** – budete tak opakovat slovní zásobu, se kterou se dítě každý den setkává. Můžete si vytvořit i tematické knihy „Co si oblékám.“, „Jak doma pomáhám.“ Apod.
- Zaznamenávejte **témata z běžného života** – kam chodíte (obchod, mateřská škola, lékař, bydlení prarodičů, knihovna apod.). Umožní Vám rychle dítěti sdělit, kam se právě chystáte.
- **Příběhy s dějem** – jak jsme pekli buchty, připravovali večeři, sázeli květiny, nakupovali v obchodě.
- **Zábavné a zajímavé věci** – společné zážitky – stavění sněhuláka, výroba přáníček nebo pozvánek na oslavu, krmení domácích zvířat apod.
- **Zájmy dítěte** – hračky, sportovní aktivity, dětské hřiště, kamarádi.
- **Změny nebo úspěchy dítěte** – získání medaile (sportovní kroužek, Den dětí apod.), vystoupení v mateřské škole, první den v mateřské škole.
- **Očekávané budoucí události** – výlet do ZOO, jedeme do hor, k moři, čekáme na babičku, pojedeme vlakem, poletíme letadlem.
- **Speciální události** – narozeniny, karneval, rodinné sešlosti, návštěva prarodičů.
- **Pravidla** – jak se dělit o hračky se sourozenci.

Zaznamenávat mohou zážitky dítěte **i prarodiče a pedagogové / asistenti pedagoga** v mateřské škole. Díky těmto záznamům se budete moci s dítětem bavit o tom, co dítě zažilo, když jste s ním nebyli.

A jak deník vyrobit ? (materiál, forma, velikost)

- Deník má být **jednoduchý**, z materiálu který vydrží a můžete ho **opakovaně používat**.
- Myslete na to, aby byl deník **pevný** – např. tvrdé papíry, založené v kancelářských fóliích / euroobalech nebo mohou být i zalaminované. Může to být ale i obyčejný sešit nebo sešit s pevnými deskami.
- Velikost by měla být taková, aby deník dítě samo udrželo a mohlo v něm listovat. Velikost se tedy s věkem bude určitě měnit.
- Kresby by měly být jednoduché. Používejte **jasné barvy**.
- Zážitky, fotky či kresby byste měli do deníku zaznamenávat **bezprostředně po daném zážitku**. Největší význam bude pro Vaše dítě mít tehdy, bude-li spojený s danou emocí, kterou si ještě dítě pamatuje. Lepší stručný a jednoduchý záznam co nejdříve po daném zážitku, než propracovaný obrázek se zápisem, ale až několik dní poté, kdy už dítě o jeho zaznamenání nejeví tolik zájem.
- Nechte dítě, aby si samo sbíralo **prospekty, obrázky, lístky, jízdenky, obaly** a další drobné suvenýry/předměty z míst, kde se nacházíte a tyto pak mohlo při tvorbě deníku použít, samo si je do něj nalepit.
- Kresby můžete doplnit **nasbíranými předměty** – např. reálná náplast nalepená přes obrázek ruky se zraněným prstem, obal od žvýkačky vedle obrázku, kde děláte bubliny ze žvýkačky, tyčinka od nanuka, prasknutý balónek z oslavy, listy z hrabání listů ze zahrady, ustřižený pramen vlasů od kadeřníka, jízdenka z vlaku / lanovky / autobusu, pohlednice apod.
- Lepit na papír můžete **lepidlem nebo průhlednou lepící páskou**. Ty, co se nepodaří přilepit můžete schovat do obálky, kterou přilepíte do deníku na vedlejší stranu než popisujete zážitky. Někdy se hodí použít **suchý zip** – např. na skupinu obrázků (věci, které si zabalím na výlet k babičce).

- Nebojte se experimentovat i s dalšími smysly – **hmat a čich**. Pracujte s vůněmi a různými materiály – např. můžete nastříkat stranu vůní, kterou si maminka koupila, můžete nakapat citrón na vatku a přilepit ji k fotografii limonády s citrónem.
- **Zvukové nahrávky** – v současné době je možné jednoduše zaznamenávat a nahrávat i zvuky z okolí, z aktivit, které s dětmi děláte – na diktafon, mobilní telefon (řezání dřeva, houkání vlaku, zpěv ptáků, šum potoka, bouchání kladívkem apod.) a pouštět si je společně při prohlížení deníku.
- Při popisu události doporučujeme zaznamenat, **jak samo dítě danou situaci pojmenovalo** – citoslovce, slovo či krátká věta.

Jak zážitky zapisovat?

- **Písmo** – není to přesně dané a záleží na Vás! Velké tiskací písmo je na první pohled jednodušší, písmena se od sebe na první pohled hodně liší. Malé tiskací písmo mohou děti vidět všude kolem nás – v knihách, časopisech, novinách, obalech od potravin, billboardech apod.
- **Bubliny s textem** – se velmi hodí pro zápis přímé řeči v konkrétní situaci jako např. „Dobrý den!“, „Au, to bolí.“, „Tam je haf, haf.“, „Mňam, ještě ham.“ apod. Bublina by měla začínat u úst dítěte či druhé osoby.
- **Popis situace** – stačí jedna krátká věta pod obrázek (u menších dětí).
- **Znaky** - pokud doma znakujete, můžete zakreslit slovo / větu i pomocí postaviček, které znakují.

Dvě důležité věci na závěr, aby se práce se zážitkovým deníkem dařila:

1. **Nechte dítě, aby spolupracovalo** při kreslení, stříhání, lepení anebo tvoření obrázků jak je to jen možné. Proces je důležitější než to, jak nakonec daný obrázek vypadá.
2. **Čtěte společně s dítětem**, co je v deníku napsané – **opakovaně** a při různých situacích.

Použité zdroje:

HOVORKOVÁ S., RZYMANOVÁ, M., & TARCSIOVÁ, D. (2017). Máme dieťa s poruchou sluchu 2. Bratislava: Nadácia Pontis.

Další doporučené zdroje:

Ukázka zážitkového deníku - All in a Day. Lze stáhnout v českém jazyce na:
<https://www.medel.com/support/rehabilitation/rehabilitation-downloads>

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Já rodič a moje dítě se sluchovou vadou

Výchova dítěte se sluchovým postižením může být pro rodiče náročným úkolem, který přináší specifické výzvy. Je důležité si být vědom toho, že **každá rodina a každé dítě jsou jedinečné**, a proto i výzvy spojené s výchovou dítěte se smyslovým postižením se mohou lišit.

Snažili jsme se přiblížit nejčastější potíže, s nimiž se jako rodiče dítěte se sluchovou vadou můžete setkat:

1. Komunikační výzvy: Minimálně zpočátku může být obtížné navázat a udržovat verbální komunikaci s Vaším dítětem, zejména pokud dítě teprve začíná používat sluchadla nebo kochleární implantáty. Přistoupit k tomu, že budete při komunikaci s dítětem muset po určitou dobu, příp. napořád, využívat gesta nebo český znakový jazyk, trvá každému z rodičů jinak dlouhou dobu. Nenaplněný komunikační záměr Váš nebo Vašeho dítěte může být bolestnou zkušeností. **Důvěřujte svému dítěti i sobě, najděte způsob, který Vám bude vyhovovat.**

2. Rozvoj jazykových dovedností: Děti se sluchovým postižením mohou mít opožděný jazykový vývoj, což si žádá intenzivní logopedickou/surdopedickou intervenci a Vaši neustálou „pohotovost“ být pro své dítě dobrým a plnohodnotným komunikačním partnerem. Je třeba si postupně osvojit řadu vhodných komunikačních strategií, což pro Vás může znamenat překonávat každý den řadu překážek, jak svému dítěti přiblížit svět kolem sebe a naučit se mu porozumět. **Každý pokus se počítá!** Nic není v tomto ohledu špatně. Jakákoliv snaha rozvíjet komunikaci s Vaším dítětem má pozitivní vliv na jeho schopnost navázat kontakt i s širším okolím.

3. Emocionální zátěž: Zjištění sluchového postižení u Vašeho dítěte může být emocionálně náročné. Můžete procházet různými fázemi přijetí této skutečnosti, včetně šoku, smutku, obav a strachu o budoucnost svého dítěte. Neexistuje žádný „optimální způsob“ nebo univerzální podoba toho, jak dlouho by měl takový proces trvat a co byste měli pociťovat. Každý z nás má vlastní prožívání, které je ovlivněno naší povahou a našimi dosavadními životními zkušenostmi... Jednoduše se dá říci, že **co je správné pro Vás, je správné i pro Vaše dítě.** Zkuste se oprostit od toho, co bude, až Vaše dítě vyroste. **Soustřed'te se na to, co je teď a tady a co potřebujete,** abyste co nejdříve mobilizovali své síly a mohli plnohodnotně prožívat své rodičovství.

4. Potřeba speciální péče a podpory: Děti se sluchovým postižením mnohdy vyžadují speciální péči a podporu, což může znamenat pravidelné návštěvy odborníků z řad foniatrů, logopedů, speciálních pedagogů, fyzioterapeutů apod. Zkoordinovat tyto potřebné aktivity a úkony s běžným provozem domácnosti pro Vás může být časově a organizačně náročné, zejména je-li přítomno více dětí v rodině, nebo jste zaměstnaní. **Nechte si poradit, využívejte služeb, hlídání jinými členy rodiny apod.**

5. Zařazení do běžné společnosti: Jako rodiče můžete čelit výzvam při začleňování svých dětí, prakticky v jakémkoliv věku, do běžné společnosti. To může zahrnovat „boj“ s předsudky nebo nedostatečnou informovaností laické veřejnosti o problematice sluchového postižení. Stejně tak můžete narážet na odlišnou úroveň dostupnosti péče a služeb v místě bydliště a tím být limitováni např. při výběru vhodné vzdělávací instituce nebo způsobu trávení volnočasových aktivit. **Zkuste být otevření novým možnostem, obrňte se trpělivostí.** Obvykle platí, že co je nové, vyvolává u ostatních úzkost a obavy z neznáma. Pokud pojmenujete a stručně vysvětlíte, co Vaše dítě potřebuje s ohledem na zajištění dobré komunikace se svým okolím, předejdete řadě nedorozumění a podpoříte skutečnost, že komunikace je obousměrný proces.

6. Finanční náklady: Náklady spojené s péčí o dítě se sluchovým postižením, s pořízením kompenzačních pomůcek a jejich servisem, nebo terapiemi, mohou být vysoké, což pro Vás jako rodiče může být finančně zatěžující. **Neobávejte se říci si o pomoc, požádat o finanční podporu, dar nebo příspěvek na péči.**

7. Potřeba neustálé adaptace: Sluchové postižení může mít různé formy a stupně, a proto je **potřeba se neustále přizpůsobovat změnám a potřebám dítěte**, které se odvíjí od jeho aktuálního zdravotního stavu a hledat nové způsoby podpory. Sluchová vada je obvykle konstantní, může se ovšem stát, že se stav sluchu zhorší a dítě, které doposud užívalo sluchadla, bude muset být implantováno, příp. začít nově nebo více využívat znakový jazyk.

8. Sociální izolace: Jako rodiče pečující o dítě se sluchovou vadou se můžete cítit izolováni, zejména pokud máte z jakéhokoliv důvodu omezený přístup k podpoře od své blízké rodiny, přátel nebo komunity. Neostýchejte se říci si o pomoc, **sdílejte své pocity a zkušenosti**. Ne nadarmo se říká: sdílená bolest je poloviční bolest a sdílená radost je dvojnásobná radost. Obklopte se lidmi, kteří mají podobné zkušenosti jako Vy, některé zkušenosti jsou nepřenositelné a potkat jiné rodiče dětí se sluchovým postižením může být v mnoha ohledech úlevné a inspirující zároveň.

9. Stres a vyčerpání: Péče o dítě může být obecně fyzicky a emocionálně náročná činnost, péče o dítě s jakoukoliv odlišností ve vývoji může být až vyčerpávající. To může zvýšit úroveň Vašeho stresu, proto se snažte najít způsob, jak tomu předejít. Každý z nás je jiný, od toho se bude odvíjet i to, co Vám pomůže v takové situaci, ať už máme na mysli sport, četbu knihy, návštěvu divadla nebo pletení... **Dopřejte si určitý čas jenom pro sebe, kdy se nebudete zabývat otázkami vztahujícími se k péči o Vaše dítě**, Vaše potřeby budou v tomto ohledu na prvním místě. Ve chvíli, kdy jako rodič máte zajištěné zdroje, ze kterých můžete čerpat, dokážete plnohodnotně zvládnout čelit výzvám spojeným s péčí o své dítě.

10. Přijetí dítěte se sluchovou vadou v rodině a vztahy se sourozenci: Mějte na paměti, že i širší rodina bude potřebovat určitý čas přijmout skutečnost, že komunikace s Vaším dítětem, dítětem se sluchovým postižením, si žádá určitá specifika. Předávejte jim (např. prarodičům, dalším rodinným příslušníkům) dostatek informací k tomu, aby to dělali správně. **Důvěřujte jim, že to zvládnou, protože pak se může ulevit i Vám.**

Pokud jsou v rodině i jiné děti, najděte způsoby, jak vyvážit péči o dítě se sluchovým postižením s péčí o ostatní sourozence. Nezapomínejte, že i když má Vaše dítě sluchovou vadu, stále je to dítě, které má určité vlastnosti, ať už pozitivní, tak negativní, a je třeba k němu přistupovat stejně spravedlivě, jako k ostatním dětem.

Použité zdroje:

KINGSLEY, E. P. (1987) Welcome To Holland : <https://www.emilyperlkinsley.com/welcome-to-holland>

Další doporučené zdroje:

Zkušenosti rodičů dětí se sluchovým postižením od zjištění sluchové vady až po její přijetí - <https://hovoryozdravi.cz/sluchova-vada-u-deti/zkusenosti/uvod/>
<https://successforkidswithhearingloss.com/category/for-parents/infants-and-toddlers-with-hearing-loss/>

Přejeme Vám hodně radosti s Vašimi dětmi a věřte, že jste pro své děti těmi nejlepšími rodiči!

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Vážení a milí rodiče,
na konci kurzu nám dovoluete sdílet text paní E. P. Kingsley, matky dítěte se zdravotním postižením, který, přestože vznikl před téměř čtyřiceti lety, nepřestává být aktuální.

Vítejte v Holandsku

©1987 by Emily Perl Kingsley

Často se mě lidé ptají, jaké to je vychovávat dítě s postižením - aby si to dokázali představit i ti, kteří nemají takovou jedinečnou zkušenost. Je to takové...

Když čekáte dítě, je to jako plánování úžasné dovolené do Itálie. Koupíte si hromadu průvodců o zemi a uděláte nádherné plány - Koloseum, Michelangelův David, gondoly v Benátkách. Naučíte se pár užitečných frází v italštině. Všechno se jeví jako velmi vzrušující.

Po měsících těšení se konečně přijde ten den. Zabalíte si kufry a vyrazíte na cestu. O několik hodin později letadlo přistane. Přijde letuška a řekne: „Vítejte v Holandsku!“ „V Holandsku?“ zeptáte se. „Jak to myslíte, v Holandsku??? Já si přece objednala Itálii! Já bych měla být v Itálii. Celý svůj život jsem snila o tom, že pojedu do Itálie.“

Inu, došlo k změně letového plánu. Letadlo přistálo v Holandsku a Vy tu musíte zůstat. Je důležité poznamenat, že Vás nevzali na hrozné, nechutné a špinavé místo plné moru, hladu a nemocí. Je to jen jiné místo. A tak musíte vyjít ven, koupíte si nového průvodce o této zemi a naučíte se zcela nový jazyk. Potkáte tu i zcela nové lidi, které byste jinak nikdy nepotkali.

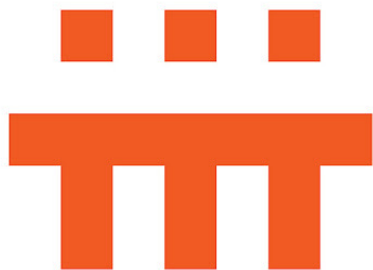
Je to prostě jiné místo. Pomalejší a méně oslnivé než Itálie. Ale po tom, co tu strávíte nějakou tu chvíli, naberete dech a podíváte se kolem... začnete si všímat, že Holandsko má větrné mlýny... a Holandsko má tulipány. Holandsko má dokonce i Rembrandta.

Ale každý, koho znáte, s Vámi sdílí své zážitky z dovolené z Itálie... A všichni se chválí, jak perfektně se tam měli. A po celý zbytek života budete říkat: „Ano, i já jsem tam měla jet. Tak jsem to plánovala.“ A ta bolest nikdy, nikdy, nikdy nezmizí... protože ztráta tohoto snu je velmi těžkou ztrátou.

Ale... pokud strávíte svůj život truchlením nad tím, že jste se nikdy nedostali do Itálie, nikdy se možná neosvobodíte, abyste si vychutnali ty speciální a krásné věci, které jsou jen... v Holandsku.

(Volně přeloženo pro účely kurzu pro rodiče dětí se sluchovým postižením.

Zdroj: <https://www.emilyperlkinglesley.com/welcome-to-holland>)

NADACE ČEZ

Nasloucháme neslyšícím

